

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies Tapio Rätty käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän: palaute@sosiaaliturva.fi

Kehitysvammaiselle lapselle järjestettävä päivähoito voi olla maksullista tai maksutonta. Päivähoito on maksutonta, jos se on erityishuoltona annettavaa hoitoa ja huolenpitoa.

Kehitysvammaisille lapsille järjestettävä päivähoito – maksullista vai maksutonta palvelua?

Kehitysvammalain 1 §:n mukaan erityishuoltoa annetaan henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluita.

Kehitysvammaisuutta arvioitaessa ei ole merkitystä sillä, mikä lääkärintodistuksen perusteella on ensisijainen sairaus, vika tai vamma. Olennaista on se, että henkilöllä on synnynnäinen tai kehitysiässä saatu kehityksen tai henkisen toiminnan viivästyminen, kuten kehitysvammalaissa on mainittu. (Kuopion hallinto-oikeus 8.2.2005 nro 05/01/06/2).

Säännöksestä ilmenee myös, että kehitysvammalaki on toissijaista lainsäädäntöä. Jos henkilön tarvitsemat palvelut ja tukitoimet on annettavissa ensisijaisen lainsäädännön perusteella, yleensä voidaan käyttää ensisijaisen lainsäädännön mukaisia palveluja ja tukitoimia.

”Nyrkkisääntö” ja ns. normaalisuusperiaate ovat toimineet niin, että jos ensisijaisen lainsäädännön palveluvarustus on asiakkaan tarpeisiin sopivaa ja riittävä, toissijaista lainsäädäntöä ei sovelleta. Asia ei ole kuitenkaan aina näin mutkaton. Esimerkiksi maksuissa toissijaista lainsäädäntöä ei voida ilman perusteita ohittaa, jos asiakas voisi saada palvelut sen nojalla maksutta.

Erytishuolto on maksutonta sosiaalipalvelua

Erytishuollon tarkoituksena on edistää henkilön suoriutumista

päivittäisistä toiminnoista, hänen omintakeista toimeentuloaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan sekä turvata hänen tarvitsemansa hoito ja muu huolenpito.

Erytishuoltoon kuuluvista palveluista on säädetty kehitysvammalain 2 §:ssä. Näihin palveluihin kuuluvat muun ohessa yksilöllinen hoito ja muu huolenpito sekä muu vastaava erityishuollon toteuttamiseksi tarpeellinen toiminta. Kehitysvammalain 34 §:n mukaan erityishuollon yksilölliseksi toteuttamiseksi jokaista erityishuollon tarpeessa olevaa henkilöä varten pitää hyväksyä erityishuolto-ohjelma.

Lasten päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Tämä ilmenee päivähoitolain 1 §:n 1 momentista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 4 §:n 2 kohdan mukaan maksutonta sosiaalipalvelua on muun muassa kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa tarkoitettu erityishuolto; kehitysvammaisen ylläpidosta voidaan kuitenkin periä maksu lukuun ottamatta alle 16-vuotiaalle annettavaa osittaista ylläpitoa. Asiakasmaksulain 4 §:n 3 kohdan mukaan maksutonta sosiaalipalvelua on myös vammaisille lapsille annettava päiväkotihoido siltä ajalta, kun lapsen peruskouluopetus järjestetään päiväkodissa annettavan hoidon yhteydessä.

Asiakasmaksulain 7 a §:ssä on säädetty lasten päivähoiton maksuista ja niiden määräytymisestä.

Minkä lain nojalla päivähoitoa järjestetään?

Kehitysvammalain toissijaisuuden takia kehitysvammaisille lapsille järjestetään päivähoitoa yleensä päivähoitolain perusteella. Kun hoitoa järjestetään päivähoitolain perusteella ja kun kysymys ei ole erityishuoltona annettavasta hoidosta ja huolenpidosta, päivähoitosta voidaan periä lapsen vanhemmilta asiakasmaksulain mukaan määräytyvä maksu.

Milloin sitten kysymys on päivähoitosta ja milloin maksuttoman erityishuollon järjestämisestä?

Hallinto-oikeuden linjaukset näyttävät asiassa suhteellisen selviltä. Maksuttomasta erityishuollosta on kysymys yleensä silloin, kun lapsi on selkeästi ohittanut päivähoitotilan tai kun lapsi on vaikeasti kehitysvammainen ja hän tarvitsee hoitoa nimenomaan vammaisuutensa perusteella.

Korkeimman hallinto-oikeuden julkaisemattomassa ratkaisussa oli kysymys 13-vuotiaalle vaikeasti kehitysvammaiselle järjestetystä peruskouluopetuksen jälkeisestä iltapäivähoitosta (KHO 2.3.2006 T 430). Kaupunki järjesti iltapäivähoitoa leikkipuistossa päivähoitolain perusteella. Hoidosta perittiin asiakasmaksulain mukainen maksu.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus katsoi ratkaisussaan, että lapsi perittiin iltapäivähoitoa ja siihen liittyvää valvontaa nimenomaan kehitysvammansa vuoksi. Tämä ja myös lapsen ikä huomioiden kysymys ei voinut olla päivähoitolain perusteella järjestettävästä ns. normaalipalvelusta.

Hallinto-oikeus katsoi, ettei lapsi saanut riittäviä palveluita päivähoitolain nojalla ja että lapsella oli oikeus saada tarvitsemansa yksilöllinen iltapäivähoito ja huolenpito kehitysvammalain perusteella maksuttomana erityishuoltona. KHO pysytti Hämeenlinnan hallinto-oikeuden ratkaisun.

Turun hallinto-oikeuden ratkaisussa oli kysymys 9-vuotiaalle keskiasteisesti kehitysvammaiselle järjestetystä iltapäivähoidosta (Turun HAO 31.3.2003 nro 03/0222/2). Hoitoa järjestettiin kunnan päiväkodissa. Lapsi oli selvästi ikätasoaan jäljessä kehityksessä ja hän oli levoton ja lyhytjännitteinen.

Hallinto-oikeuden mielestä tässä tapauksessa iltapäivähoito oli kehitysvammalain tarkoittamaa erityishuollon toteuttamiseksi tarpeellista toimintaa, johon liittyvänä alle 16-vuotiaalle annettava osittainen ylläpito oli maksutonta. Hallinto-oikeus katsoi, ettei lapsi vammansa ja suuren yksilöllisen avuntarpeensa vuoksi kyennyt käyttämään hyväkseen ns. normaalipalveluja, joten hänellä oli oikeus saada tarvitsemansa yksilöllinen hoito ja muut vastaavat hänen erityishuoltonsa toteuttamiseksi tarpeelliset palvelut maksuttomana erityishuoltona.

Mainitaanko päivähoito erityishuolto-ohjelmassa?

Usein jo se, että kehitysvammaiselle lapselle laaditussa erityishuolto-ohjelmassa on viittaus tai maininta päivähoiton järjestämisestä, voi merkitä sitä, että kyseessä on erityishuoltona annettava hoito ja huolenpito.

Oulun hallinto-oikeus katsoi, että vuonna 1996 syntyneelle lapselle järjestetty päiväkotihoidon oli kehitysvammalain tarkoittamaa erityishuoltoa, koska erityishuolto-ohjelman liitteenä olleessa palvelu- ja tukisuunnitelmassa oli mainittu yhtenä tukimuotona il-

tapäivähoito. Hallinto-oikeuden mielestä iltapäivähoito oli lapsen erityishuollon toteuttamiseksi tarpeellista toimintaa, joka lapsen oli oikeus saada kehitysvammalain nojalla maksuttomana. (Oulun HAO 7.1.2005 nro 05/006/1).

Helsingin hallinto-oikeus tulkitsi yhdessä ratkaisussaan, että 10-vuotiaalle kehitysvammaiselle lapselle järjestetty koulun jälkeinen valvottu hoito voitiin järjestää päivähoitolain perusteella maksullisena, koska lapselle laaditussa erityishuolto-ohjelmassa ei ollut mainintaa mainitusta palvelusta (Helsingin HAO 30.5.2003 nro 02795/02/4420).

Samana vuonna antamassaan toisessa ratkaisussa Helsingin hallinto-oikeus katsoi, että kun noin 10-vuotiaalle lapselle järjestetty iltapäivähoito koulussa oli tarkoitettu nimenomaan kehitysvammaisille lapsille, ei merkitystä voitu antaa sille, ettei kyseistä hoitoa ollut mainittu erityishuoltosuunnitelmassa. (Helsingin HAO 7.3.2003 nro 03/0228/6).

Hallinto-oikeuden mielestä kyseessä oleva iltapäivähoito oli järjestetty kehitysvammalain mukaisena palveluna ja lapsella oli katsottava olevan oikeus saada tarvitsemansa iltapäivähoito maksuttomana. Tässä tapauksessa kysymys oli myös kuljetuksista. Ratkaisussaan Helsingin hallinto-oikeus katsoi, että tarpeelliset kuljetukset oli järjestettävä kehitysvammalain 39 §:n ja -asetuksen 3 §:n mukaisesti osana erityishuoltoa.

Miksi päivähoitoa järjestetään?

Kehitysvammaiselle lapselle annettavaa iltapäivähoitoa tai muuta päivähoitoa on pidettävä erityishuoltona annettavana maksuttomana palveluna, jos se on lapsen kannalta pelkäämistä ryhmänsä olemista muiden lasten kanssa ja sitä on muutoin pidettävä lapsen kannalta kuntoutta-

vana toimintana.

Näin tulkitsi Kuopion hallinto-oikeus jutun alussa mainitussa päätöksessään (Kuopion HAO 8.2.2005 nro 05/01/06/2). Tässä tapauksessa 10-vuotias lapsi oli huollettavana paitsi kehitysvammaisten asuntolassa myös normaalissa lasten päiväkodissa. Lapsi oli selkeästi vanhempi kuin päivähoiton tarpeessa olleet terveet lapset. Kun lisäksi kehitysvammaisella lapsella pelkäämistä ryhmässä olemista muiden lasten kanssa voitiin pitää kuntouttavana, hallinto-oikeus katsoi kunnan järjestäneen päiväkodissa annettua palvelun olosuhteissa, jotka vastasivat kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain mukaisen erityishuoltoon kuuluvien palvelujen järjestämistä. Hallinto-oikeuden mielestä kunnan antamaa palvelua oli kaikilta osin pidettävä erityishuoltona.

Helsingin hallinto-oikeus taas katsoi, että 6-vuotiaalle kehitysvammaiselle lapselle järjestetystä päivähoitosta voitiin periä maksu, koska hoitoa ei ollut mainittu lapselle laaditussa erityishuolto-ohjelmassa ja kun se ei tapahtunut kokonaan kuntoutuksellisista syistä (Helsingin HAO 22.3.2006 nro 06/0323/6). Päätös oli äänestysratkaisu.

Eri mieltä oleva jäsen olisi kumonnut jaoston päätöksen maksusta, koska hoitoa annettiin kehitysvammaisille tarkoitetussa päiväkotiryhmässä. Lisäksi hänen mielestään pitäisi ottaa huomioon lapsen vamman taso ja sen vaatima yksilöllisen hoidon ja huollon tarve – lapsen kehitys eri osa-alueilla vastasi 2–3 vuotiaan kehitystä, lapsi ei osannut puhua ja ymmärsi puhetta vain vähän.

Valitustiet

Kehitysvammaiselle henkilölle laadittavan erityishuolto-ohjelman hyväksyy erityishuollon johtoryhmä. Erityishuollon hyväksymisestä on tehtävä tarvittaessa

päätös. Erityishuolto-ohjelmaan tyytymättömällä on oikeus saattaa asia lääninhallituksen ratkaistavaksi. Sen ratkaisusta voidaan valittaa hallinto-oikeuteen ja hallinto-oikeuden ratkaisusta edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Jos asiasta valitetaan asiakasmaksulain perusteella eli valitus koskee viranhaltijan määräämää maksua, on hallinto-oikeuden päätös asiassa lopullinen.

Jo aiemmin mainitussa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa oli kysymys nimenomaan siitä, että 13-vuotiaan kehitysvammaisen lapsen vanhemmat olivat vaatineet iltapäivähoidon sisällyttämistä lapsen erityishuolto-ohjelmaan (KHO 2.3.2006 T 430). Etelä-Suomen lääninhallitus oli hylännyt vanhempien johtoryhmän päätöksestä tekemän oikaisuvaatimuksen. Hämeenlinnan hallinto-oikeus oli kumonnut lääninhallituksen päätöksen ja vahvistanut sen, että iltapäivätoiminta oli otettava osaksi lapsen kehitysvammalain mukaista erityishuolto-ohjelmaa. KHO hylkäsi kunnan tekemän valituksen Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätöksestä.

Kehitysvammaisten erityishuollosta perittävät maksut ylläpidosta ja osittaisesta ylläpidosta ovat asiakasmaksulaissa tulkinanvaraisia. Ylläpidon ja osittaisen ylläpidon käsitteet ovat epäselviä. Epäselvää myös on, mitä palveluja ja tukitoimia ylläpidon tai osittaisen ylläpidon käsitteeseen voidaan sisällyttää. ●

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977
Laki lasten päivähoitosta 36/1973
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992

Lait sekä korkeimman hallinto-oikeuden ja hallinto-oikeuksien ratkaisuja verkossa: www.finlex.fi